

en gammel Kælling han ved en Fejltagelse har faaet fat i. Derover bliver han saa rasende, at han udstøder en skrækkelig Ed over sin Fejltagelse og kaster den stakkels Kone saa langt fra sig som han kan ned ad Bjergets Side, saa at hun rullede ned til Bjergets Fod. Her vaagnede hun først rigtig af sin Forskrækkelse, da Solen stod op, øm i Lemmerne og fortunlet i Hovedet.

Nævnte Skovtold havde Samkvem med Troldkvinden i Hindhøj. Det blev Trolden i Rollshøj skinsyg paa ham over. Saa en Nat passede han Grængebjergtrolden op ude i Hætterne, da han var paa Vej til Hindhøj. Det kom til en haard Kamp, som kunde høres viden om i den stille Sommeraften eller Nat. Grængebjergtrolden maatte bukke under og blev af sin Konkurrent og Fjende fra Rollshøj manet eller tvunget ned i Mosen. Endnu Vinter og Sommer, i Frost eller Tørke, ja, i al Slags Vejr, flyder der en rød svovlet Vædske op af Hullet. Siden har ingen set eller hørt en Trold i Grængebjergghøjen. Og da der snart efter blev gravet Grus i Bakken i Massevis, forsvandt Højen snart ned i Graven. Naar der faldt Dele af Bjerget og Højen ned i Graven kom en Mængde Skeletter til Syne efterhaanden. Det troede Folk at være af de Mennesker, som Trolden havde taget med sig i Højen og aflivet der. En Dag fandt en Karl, som hentede Grus, en dejlig stor Guldring. Den skulde nok være fra en adelig Jomfru fra Sninge, som forsvandt en Aften, da hun gik hjemad gennem Skoven. Folk mente, at Trolden havde taget hende.

Det spøgede dog mange Aar efter Troldens Død i Grusgraven og deromkring, saa kun faa turde gaa

derud eller nærme sig den ved Aftenstide. Nu er baade Højen og den høje stejle Bakke, den laa paa, snart helt forsvundet tilligemed alle de gamle Mennesker, som kunde fortælle og huske noget om Grængebjergtrollen.

Alt fortalt af to gamle Koner fra Bøgelunde, der i 1870—75 var over 80 Aar gamle. Enkelte af Mændene havde hørt det samme, men de kunde saa daarligt huske det. Vel nærmest fordi, at de fleste af dem havde drukket for meget Brændevin.

Dødningehovedet.

I Landsbyen Egeslevlille har der i en Gaard, over Porten paa Hanebjælken, siddet et Kranie af et Menneske. Om dette blev der fortalt følgende, da jeg var Barn for ca. 60 Aar siden:

I Gaarden boede for ca. 200 Aar siden en Mand, hvis Navn jeg ikke husker, men som var bekendt for sin Gerrighed. Manden havde en Søn, som blev taget til Soldat (Dragon) og blev efter endt Læretid (3 Aar) af Kongen lejet ud sammen med en Del Kammerater til en tysk Fyrste, som sendte dem i Krig mod sine Fjender. Da ingen hørte fra ham, gik Historien, at han var falden, og ingen tænkte paa, at han kom mere. 12 Aar efter kom der en Aften en Dragon til ovennævnte Gaard (som skulde holde en Rytterstald til to Heste med Ryttere i Beredskab), og bad om Husly for Natten til sig og sin Hest. Manden og Konen var ikke hjemme men til Kildemarked i Kirkerup, da Konen var svagelig. Efter, at Dragonen havde spist til Aften, saa han med Interesse hele Gaarden efter, og bad, før han gik til Ro, Folkene om at gemme

hans Pengesæk i Mandens Skab, da han mente, de der var mere i Sikkerhed. Dragonen sov i Laden eller Stalden. Om Morgenens, da Folkene kom op, var Dragonen med sin Hest forsvunden. Op ad Dagen kom Hesten løbende til Gaarden med Sadel og Ridetøj paa nede fra den store Mose nord for Byen. Næste Morgen tidligt kom fire af hans Kammerater, som han havde fulgtes med hjem gennem Holsten og hertil og som var hjemmehørende her paa Eggen, for at følges med ham ind til København for at afmønstre. Da de af Manden hørte Historien om hans hurtige Forsvinden (Afrejse) om Morgenens, tvivlede de og sagde, at det var da mærkeligt, da de havde aftalt Tiden for Afrejsen.

„Saa fik du vel ikke en Gang hilst paa din Søn, for ham var det?“ siger en af Dragonerne.

Ved at høre dette faldt Manden sammen og sagde samtidig: „Gud forlade mig grumme Synder, har jeg slaaet min egen Søn ihjel, som jeg har gaaet og sukket efter at se i saa mange Aar.“ Saa bar de Manden ind og hentede Sognefogeden, der fik ham i Fængslet paa Basnæs, hvor han overfor Herredsfogeden bekendte hele sin Brøde.

Da Manden og Konen kom hjem om Aftenen og hørte af Folkene om Dragonen, som sov i Laden og som havde bedt om at faa opbevaret den store Pengepose, saa for Pengekjævelen i Manden og han gik ud og slog Dragonen ihjel og gravede ham ned i den ene Hestebaas, lige ved Porten. Derefter sadlede han Hesten og red den ud i den store Mose, hvor han bandt den til en Busk i Tøjlen. Om Morgenens har Hesten saa revet sig løs og kom derfor løbende til Gaarden.

Manden blev radbrækket og stejlet paa Galgebakken, som laa i Galgemarken nordvest for Basnæs Gaard. Hovedet blev sat paa en Stage, men da det havde staaet der et Aar, var det Skik, at det skulde staa ved Byporten eller over denne, hvor Forbrydelsen var begaaet. Egeslevlille Bymænd bad dog om at maatte blive fri derfor, imod at sætte det paa en Stump af Stagen paa Hanebjælken over Porten i den Gaard, hvor Forbrydelsen var foregaaet. Der har det siddet i langt over 100 Aar, efter gamle Folks Udsagn. Den nuværende Ejer af Gaarden har nu jordet det i Haven.

Det blev en Gang ført til Kirkegaarden, men da var der ikke til at være i Gaarden. Saa gik en Karl op og fik et Hovede af Graveren, men det vedblev at være lige galt. Nu gik Manden op med dette Hovede, og Graveren bekendte saa, at de for Nemheds Skyld havde taget det første det bedste. Manden vidste hvor det rigtige laa og fik det med hjem.

En Gang havde nogle Karle slaaet det ned og kastet det ud paa Marken. Før det kom hjem var der ikke Ro paa Gaarden. Nu er det jordet i Haven, og maaske Brøden er sonet, saa det har faaet Ro. Men en Gang om Aaret, paa en bestemt Tid hvert Aar, om Natten, kommer der fire Ryttere paa sorte Heste og rider rundt om Gaarden og leder efter deres Kammerat.

Ovennævnte fortalt mig af „Christian Husar“, som sprængte Sten og var Stenhugger hos os i Tystofte i Tidsrummet 1863-67. Han var den Gang en gammel Mand og boede i et Hus ved Egeslevlille, nær op til nævnte Gaard med Dødningehovedet.

Senere har jeg hørt det samme fra forskellige Sider, men omtrent enslydende.

***Hans Hugger i Tystofte spiller for Troldene
i Frejabjerg og faar Sølvdalere i Violinposen.***

Lidt sydvest for Egeslevmagle begyndte i min Ungdom en lang Række Oldtidsminder i Form af Langdysser, Gravkamre, store og smaa Høje fra Stenalderen til de store imponerende Bronzealderhøje. De gik, som i Række, op over og ved Kanehøj, som endnu ligger der ned til Brændestensdysse, og fulgte Skellet imellem Tjæreby Sogn og Egeslevmagle Sogn, med Tystofte paa den østre Side og Hesselby paa den vestre Side lige til Magleby Skel ved Annebjerggaard i vest og endnu Tystofte i øst til den fortsatte ud over Præstemarken, følgende Borreby Skellet til Stignæs og Østerhoved, hvor den fortsattes til Smaalandslandet. Alle disse imponerende Gravminder har rimeligvis fulgt en den Gang kendt Færdselsvej til Havet, og er anlagt nær den fordi Datidens Høvdinge vilde hvile nær de kendte Færdselsveje, at det farende Folk kunde se deres store Gravmæler.

Da vi boede i Tystofte, og jeg kun var Dreng, synes jeg, at det var et smukt Syn at se, naar Solen gik ned imellem de store Høje og Dysser, og det var mig en stor Sorg at se dem blive jævnet med Jorden og fyldt i Mosehullerne, for Højenes Vedkommende, og for Dyssernes, at blive sprængt og kørt paa Landevejene som Skærver, eller sat i de store, grimme Stenlænger.

Lige indenfor Hesselby-Skellet laa Freja Bjerg ell. Frejashøj og ved Siden af, lige sydøst herfor, Freja Dysse, en stor Langdysse, ca. 200 Alen nord for Lille Frejashøj. Et Stenaldergravkammer. Da jeg var Dreng og vogtede Kvæg derude i Nærheden hørte

vi al Tid af de gamle Koner, som sankede Aks og som vi hjalp, om alle de Trolde og Nisser, samt Ellefolket, som spøgede i Moserne der nedenfor.

I Tystofte, ved „Det nederste Gadekær“, laa et pænt lille Hus, hvortil hørte en Udloed paa ca. 4 Tdr. Land foruden Toften, som laa udenfor Haven ved Huset. Baade den nuværende Beboer og hans Fader havde været Huggere og Hjulmænd. Anders Hjulmands Fader havde mest arbejdet paa Borreby. Folk mente, at al det dejlige Indbo, de havde, var kommet fra Borreby. Der var to udskaarne Skabe, hvoraf det ene var meget smukt og ejendommeligt. Der var Tinrækker fulde af Tintallerkener og Kobber- samt Messingfade m. m. m. Der var mange Bistader i Haven samt et stort, dejligt Kastanietræ, det eneste af sin Slags og det kønneste Træ i hele Byen.

Naar jeg en enkelt Gang kom derned, traadte jeg al Tid med Ærbødighed ind i Stuen ved at se paa al den Pragt, som ikke fandtes i Bønderstuerne, og saa fik jeg al Tid et Glas Mjød før jeg gik, hvad selvfølgelig var en Sjældenhed for os Børn.

Anders Hjulmands Fader hed Hans og han kunde spille Violin, sagde man, hvorfor han spillede til Gilder paa Borreby og hos Bønderne. — En Gang skulde han til Gjerdrup og spille enten til Høstgilde eller Julegilde. Det var en mørk og taaget Efteraarsdag og da han gik ud over Markerne kunde han ikke finde Vejen før han ser *Frejabjerg* hæve sig op af Taagen. Han gik saa op paa Bjerget for at orientere sig. Da han gik ned, kommer der en gammel Trolde hen imod ham og spørger, hvor han skal hen og spille. Han svarer, at han skal til Gjerdrup. „Saa kan du lige saa godt blive her og spille for os. Jeg

skal nok betale dig saa du kan være tjent, og Mad skal du faa rigeligt af“. Hans Hugger turde ikke andet, og han kom heller ikke til at fortryde det. Trolden tog nu en gammel Hue og gav ham den paa ud af Aftenen. „Se saa“, sagde Trolden, „Nu kan du se alt, hvad her foregaar i Nat, men du maa huske at lægge den her igen før du gaar“.

Ud paa Aftenen kom der en Mængde Trolde løbende hen over Marken imod Højen, som rejste sig paa fire gloende Pæle, da Hans Hugger begyndte at spille. Der blev stor Lystighed i Højen, og de smaa Trolde dansede saa det var en Lyst at se paa.

Ud paa Natten blev der dækket paa lange Borde, hvor Trolde spiste og drak alt hvad de orkede. Da Hans Hugger blev bedt om at sætte sig til Bordet, trak han sig noget i det, da Retterne var stegte Frølaar o. l. Men den gamle Trolde sagde til ham: „Du skal ikke være bange, sæt dig kun hen, vi har hentet af alt det bedste de havde i Spisekammeret paa Gjerdrup“. Det passede vist nok. Om det saa var en dejlig stor Honningkage med Mjød til, saa var det paa Bordet.

Ved det første Hanegal lukkede Højen sig og alle de smaa Puslinger forsvandt hen over Markerne imod de andre Høje, hvor de havde hjemme.

„Kom nu her med din Violinpose“ (den Gang havde de al Tid Violinen i en Sælskindspose), sagde den gamle Trolde, „saa skal du faa din Løn“. Trolden gik hen til en Ild, der brændte paa Fyrstedet, og øste af Trækulsilden i Violinposen. Hans Hugger blev bange, men Trolden forsikrede ham, at de brændte ikke. Da Posen var fuld, sagde Trolden: „Luk nu godt for Posen og tag saa Violinen under

den anden Arm og gaa hjem, men glem nu ikke at skifte Huen“. Da Huggeren kom hjem saa han, at Posen var fuld af skinnende Sølvdalere. Folk fortalte ogsaa, at det var derfra Anders Hjulmand havde sine Penge.

Anders Hjulmand havde kun een Søn, som hed Niels. Alle ældre Folk i Byen fortalte, at det var „En Bytning“. Det var rigtignok ogsaa en mærkelig Fremtoning at se. Han var nærmest lille med meget bredt Hoved og i det hele taget meget bred og sværlemmet. Han havde Klumpfødder og tilsyneladende kun et Led paa hver Finger. Men trods alle legemlige Mangler var han absolut et født Geni. Han var Byens Køgemester ved alle Gilder og Højtideligheder. Men hans Profession var Malerfaget, i hvilket han var meget dygtig. Hvad der skulde males paa Borreby udførte han. Ligeledes i Præstegaarde og mange Steder i Skælskør. Trods hans vraltende Gang gik han hver Morgen ud om Sommeren, om ogsaa der var en halv Mil dertil, og hjem om Aftenen. Til Tider blev det sent. Naar saa Folk, som ikke kendte ham, mødte ham, blev de ofte bange for ham og troede, at han var en Trold.

Han døde imellem 50-60 Aar gl., og dermed forfaldt al det skønne ved det lille idylliske Hus i Tystofte. Nu er det revet ned. Ved Nedrivningen laa, under Grunden til en lille 2 Fags Sidebygning, et Kvindeskelet, højst $\frac{1}{2}$ Alen under Overfladen, men det kan have ligget der mange Hundrede Aar, ja, maaske Tusinde.

Jeg købte 3 Stenkiler, som Manden, der forestod Nedrivningen, fandt sat ind forskellige Steder i Huset. Det var meget almindeligt i den Tid, for at „Tordenen“

ikke skulde slaa ned i Huset. Overtroen var stor i den Tid.

Sønnen Niels troede Folk var „En Bytning“, som Troidene havde givet dem, fordi de havde haft Samkvem med dem, og saa taget deres eget Barn i Stedet en Gang de ikke havde passet paa Barnet i Vuggen og glemte at slaa Kors over det før de gik fra det og paa anden Maade værnet om det.

Troidene og Ellefolket i Basnæs Skove.

I Basnæs Skove laa 10-12 store Høje, hvoraf enkelte er bevarede endnu. — En gammel Skovarbejder fortalte mig følgende, da han var bleven gammel (i Aarene 1870-73):

En Sommeraften, efter at have barked Egetræ og ryddet Stød hen ad Aften, gik han til Stranden for at stryge Rejer. Det blev hen ad Midnat, før han gik hjem gennem Skoven forbi den store Rævebanke, der var fuld af Trolde. Da han kommer i Nærheden af Højen ser han, at Troidene havde al deres Sølv-tøj ude. Det skinnede tydeligt i det klare Maaneskin og laa spredt overalt paa Højen. Skovarbejderen gik forbi uden at røre ved noget. Da han var kommen et Stykke derfra hører han en Skoggerlatter af en hel Mængde Trolde.

En anden Skovarbejder kom en sen Aften forbi Ellehøj og den nære Ellemose. Paa Engen derved dansede Ellepigerne i Taagen til en underlig Musik, som han aldrig havde hørt Mage til. Ellepigerne var kønne at se fortil, men „hule som et Dejgtrug“ bagtil.

Paa den Mark nær ved Basnæs, hvor der nu er Granskov, laa en stor Høj. I den boede en Hoben

Trolde. En Søndag da de unge Mennesker fra Basnæs havde været ude i Skoven og plukke Nødder, blev det sent før de kom hjem. Paa Hjemvejen fulgte de Stranden og kom derved i Nærheden af den store Høj paa Marken. Da de var ud for den blev Nøddeposerne saa tunge, at det var umuligt at bære dem længere. De fleste af dem kastede Poserne eller hældte Nødderne af. Kun en ung rask Gut kravlede op til Højen og gemte Posen under en Busk ved Højens Fod, vel sagtens for at kunne finde dem om Morgenen. Men med den Motivering, at nu skal de smaa Trolde have Nødderne.

Dagen efter, da Karlen vilde hente sin Pose, var den fuld af Sølvdalere, helt nye, som Karlen gemte til han skulde giftes og have at fæste Gaard for. Hvert Aar til Jul kørte han en Tønde af det bedste Juleøl ud til de smaa Trolde.

Flere prøvede efter dette at give Troldene Nødder, men ingen havde Held med sig som han.

Til at bygge det nuværende Basnæs blev alt Grus taget hvor nævnte Høj laa, saa den er sunket i Graven og de smaa Trolde er borte. Ligesom ved Troldhøj var Jorden eller Gruset derunder fyldt med Skeletter af Mennesker.

Der hvor nu Skovløberhuset ligger laa lige bag ved en Høj kaldet *Troldhøj*. Den var fuld af Smaatrolde, som havde Samkvem med Troldene i *Aahøj*, der laa paa den anden Side Aaen paa Vedskølle Mark. Mange, som har færdes langs Aaen eller i Skoven ved Nattetide, har set dem løbe der imellem.

I Vedskølle var en Mand, som hørte, at en anden Mand der fra Egnen, der havde købt og betalt en Kævle i Basnæs Skov, var død. Nu vilde nævnte

Mand fra Vedskølle tilegne sig Kævlen, da han vel mente, at den anden Mands Efterladte ikke vidste af Købet, eller vilde hente det. En Aften kører saa Vedskølle-Manden derud sammen med sin Karl og Søn, lægger Kævlen og kommer godt over Aaen ind paa Vedskølle Mark nær Aahøj. Pludselig kan Hesten ikke trække Vognen ud af Stedet, trods det, at Vejen var god, og tilsyneladende var der intet i Vejen.

Mandens Søn, som kun var en Dreng, var et Søndagsbarn og „synsk“. Han var gaaet lidt i Forvejen. Da han ser, at der er noget i Vejen, kommer han tilbage og siger saa straks til Faderen: „Fader, der staar en lille Mand ved hvert Hjul og holder det fast hver Gang Hestene vil gaa frem“. De maatte saa lade Vognen staa til Dagen efter. Hvorefter de kørte ud, hentede Kævlen og kørte den til den afdødes Bopæl med den Motivering til de efterladte, at Kævlen havde han lovet at køre hjem for den afdøde. Karlen, som var med og som har fortalt Historien, troede dog ikke paa ovennævnte Ord om Løftet, men mente, at Manden ikke turde beholde Kævlen.

Hvor Troldhøj laa er nu Grusgrav. Ved Grusgravningen er der faldet over Hundrede Skeletter ned i Graven, og endnu spøger det der ved Aftenstide.

Nær Purrehuset laa, og ligger tildels endnu, nogle smaa Høje. Beboerne i Purrehuset kunde om Aftenen ved Maaneskinnet se de smaa Trolde lege langs Strandkanten og gaa ned i Vandet for at vaske sig eller fiske. Troldene gjorde aldrig Beboerne i Purrehuset nogen Skade og alt trivedes for dem. Men de gav ogsaa Troldene baade Grød og Godtøl til Højtidene.

En Gang havde de en Pige, som imod Ordre

satte et Anker tyndt Øl ud til Troldene og gemte det gode til sin Kæreste. Om Natten vaagnede Pigen ved, at der løb noget vaadt ned i Sengen til hende. Dagen derpaa laa den tomme Ølfjerding paa Loftet over hendes Kammer.

Spydagergaard.

Den sydøstlige Gaard paa Tystofte Mark, Matr. Nr. 11 a, kaldes Spydagergaard.

En gammel Mand der i Byen, Jens Nielsen (Landseneren), har fortalt mig, at ved Udskiftningen blev Gaarden lagt, hvor den endnu ligger, ved Vejen og omtrent midt i Marken, fordi der kunde blive saadan et dejligt Vandsted lige sydøst ved Gaarden, hvor der var en lille Tørvemose.

Senere, ved Opskæring af Tørven og Rensningen af Vandstedet, fandtes der et helt Læs Jernsager og andre Ting; deriblandt Dele af en Vogn. Det meste var dog Vaaben og særlig Spyd, hvoraf der var flere Hundrede. Det hele blev købt af Smeden i Tystofte, som lavede Beslag og Redskaber deraf. Siden fandtes der paa det laveste Sted af Marken deromkring en Del lignende Ting, hvorfor denne Del af Marken kaldtes Spydagrene for Eftertiden og Gaarden fik Navn derefter.

Anmærkning. En nærmere Undersøgelse har vist, Forklaringen ikke holder Stik. Navnet Spydager forekommer allerede i Markbogen 1682 („Spiud Agr.“) og kan følgelig ikke være opstaaet ved Udskiftningen el. staa i Forbindelse med de ved denne Tid skete Spydfund. Snarere kunde man drage hele Forklaringen i Tvivl og opfatte den som en af de saa hyppige folkelige Navneforklaringer, hvis Bestanddele ofte er opdigtede.

G. K.
